

О. О. Казак,
здобувач, Полтавський університет економіки і торгівлі

ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО НАКОПИЧУВАЛЬНОГО РІВНЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ ЧЕРЕЗ НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ, СТВОРЕНІ ЗА РЕГІОНАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ

У статті аналізуються існуючі наукові розробки щодо механізмів впровадження обов'язково-накопичувального рівня пенсійної системи. Автором пропонується механізм функціонування накопичувальної системи шляхом децентралізації через створення структури регіональних недержавних пенсійних фондів за обласною ознакою.

This article analyzes the existing scientific development of mechanisms for implementing mandatory funded pillar. The author proposed mechanism of the accumulation system through decentralization by establishing a regional structure of private pension funds on regional feature.

Ключові слова: накопичувальний рівень, недержавний пенсійний фонд (НПФ), компанія по управлінню активами (КУА), система недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ), децентралізація пенсійної системи, НПФ, створений за обласною ознакою (регіональний НПФ).

Key words: savings rate, pension fund (NPF), Asset Management Company (AMC), the private pension system (NEC), the decentralization of the pension system, PSF, created by regional origin (regional NPF).

ВСТУП

Пенсійне забезпечення України є основною складовою системи соціального захисту населення і охоплює 13,7 млн пенсіонерів. На основі світового досвіду з врахуванням внутрішніх економічних, демографічних, соціальних, ментальних та інших факторів була започаткована трирівнева солідарно-накопичувальна пенсійна система, що є для України найбільш прийнятним варіантом. Функціонування загальнообов'язкового накопичувального рівня є нагальною потребою для завершення реформування пенсійної системи, але в рамках сучасної економічної ситуації його впровадження, згідно ЗУ "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", ускладнене. Складнощі проведення реформування пенсійної системи в Україні породжує варіативність оцінок шляхів цього процесу і зумовлює наявність протилежних позицій щодо перспектив введення загальнообов'язкового накопичувального рівня: через єдиний Накопичувальний фонд або через недержавні пенсійні фонди.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми реформування пенсійної системи України є одним з найактуальніших напрямів вивчення засад функціонування всієї соціальної сфери і об'єктом дослідження багатьох науковців, а саме: В.Надраги, Б.Зай-

чука, Н. Яценко, Є. Лібанової, А. Федоренко, Грега Мак-Таггарта, А. Нечай, О. Зарудного, О. Гарячої та ін. З огляду на те, що в науковому середовищі немає одностайної думки щодо механізмів подальшого реформування пенсійної системи, вивчення можливих шляхів впровадження загальнообов'язкового накопичувального рівня є актуальним і необхідним для вироблення найкращої концепції.

Мета статті — на основі аналізу дискусійних точок зору щодо можливостей впровадження обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи узагальнити існуючі наукові розробки з цього питання і запропонувати механізм функціонування накопичувальної системи шляхом децентралізації через створення структури регіональних недержавних пенсійних фондів за обласною ознакою.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" перелічено умови, після виконання яких може бути ухвалено Закон про створення Накопичувального фонду та запровадження перерахування до нього страхових внесків. Лише після ухвалення такого закону набудуть чинності норми Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", які стосуються функціонування Накопичувального

Таблиця 1. Динаміка середньомісячної заробітної плати за регіонами у 2001—2009 р. (в розрахунку на одного штатного працівника), грн.

Області	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	73	126	143	153	178	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906
АР Крим	70	118	134	143	168	225	301	358	433	543	730	952	1220	1609	1707
Вінницька	58	100	112	115	129	159	215	265	334	435	597	793	1028	1404	1511
Волинська	53	90	103	105	118	150	201	253	319	312	591	773	1013	1380	1427
Дніпропетровська	91	159	179	189	209	273	370	438	526	667	913	1139	1455	1876	1963
Донецька	97	158	180	195	220	292	383	452	550	712	962	1202	1535	2015	2116
Житомирська	61	102	114	118	134	164	220	268	334	434	602	793	1033	1404	1493
Закарпатська	50	86	100	108	130	172	238	295	379	479	665	868	1091	1453	1562
Запорізька	84	146	163	183	215	289	379	445	541	671	860	1091	1394	1812	1843
Івано-Франківська	65	105	116	120	140	188	259	318	402	510	718	923	1180	1543	1627
Київська	78	128	145	151	179	241	317	378	470	592	811	1058	1362	1852	1987
Кіровоградська	58	103	127	119	153	170	231	282	353	455	624	819	1054	1428	1537
Луганська	82	132	151	163	184	232	320	393	474	596	805	1022	1323	1769	1873
Львівська	62	107	122	132	152	196	272	339	419	523	713	923	1183	1570	1667
Миколаївська	68	116	131	145	169	227	327	398	470	565	744	955	1202	1621	1806
Одеська	66	117	134	146	183	236	306	379	454	566	768	966	1226	1633	1787
Полтавська	76	130	142	150	173	220	292	354	437	560	758	961	1243	1661	1733
Рівненська	61	105	117	120	135	173	245	312	390	506	685	888	1133	1523	1614
Сумська	66	115	127	130	150	194	259	307	379	473	663	857	1098	1472	1593
Тернопільська	53	90	102	104	112	135	190	237	304	388	553	727	943	1313	1412
Харківська	72	127	149	159	184	230	310	370	455	569	759	974	1251	1679	1804
Херсонська	59	102	120	125	143	173	233	289	356	451	625	800	1017	1375	1482
Хмельницька	55	95	109	114	127	156	211	258	323	419	584	792	1045	1429	1521
Черкаська	63	111	122	127	146	175	229	276	350	465	642	846	1085	1459	1532
Чернівецька	55	94	108	106	123	157	218	271	344	441	621	819	1051	1402	1523
Чернігівська	57	104	116	122	141	177	235	277	342	438	602	790	1016	1370	1465
м.Київ	100	177	215	247	303	405	549	643	761	967	1314	1729	2300	3074	3161
м. Севастополь	83	137	153	159	187	251	325	391	486	594	803	1005	1302	1726	1882

Джерело: Україна в цифрах у 2009 році Державний комітет статистики України [21].

фонду. Згідно прикінцевих положень цього закону такими основними умовами є:

- зростання ВВП не менш ніж на 2% від рівня попереднього року;
- забезпечення виплат пенсій у солідарній системі в розмірі, передбаченому частиною третьою статті 46 Конституції України;
- збалансованість бюджету Пенсійного фонду відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;
- обов'язково має бути врегульована проблема компенсації Пенсійному фонду України фінансових втрат, що утворюватимуться через перерахування частини внесків до накопичувальної системи, які нині спрямовуються до солідарної та ін. [1].

Міністр праці та соціальної політики України Надрага В., констатуючи наявність нагальної потреби опрацювання інструментаріїв та механізмів запровадження другого рівня накопичувальної системи, дотримується позиції, що перед "початком перерахування страхових внесків на індивідуальні накопичувальні пенсійні рахунки необхідно забезпечити виконання передумов, передбачених Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [8, с. 5].

Оскільки виконання зазначених передумов не забезпечено, можна зробити висновок, що на даний час не створено економічних умов для функціонування загальнообов'язкового накопичувального рівня згідно ЗУ "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", і механізм функціонування другого рівня шляхом утворення єдиного Накопичувального фонду для всієї країни складно реалізувати в сучасних умовах.

Ускладнює ефективність функціонування Накопичувального фонду і регіональна диверсифікація доходів

населення. (табл. 1).

Наведені дані демонструють значну диференціацію доходів населення за регіонами, тому проведення узагальненої пенсійної реформи в контексті впровадження накопичувальної складової, спричинить стартову нерівність умов у процесі накопичення пенсійних коштів на особистих рахунках.

Поглиблення дисбалансів та наявність регіональної диверсифікації за різними економічно-соціальними показниками, що притаманні Україні, ускладнюють проведення єдиної узагальнюючої всеукраїнської політики соціально-економічних перетворень взагалі та успішне втілення пенсійної реформи зокрема. Тому однією з основних умов для

ефективного подальшого реформування пенсійної системи є врахування особливостей соціально-економічного потенціалу кожної області. Підтримуємо Медведчука О.О., який вважає, що успішне реформування пенсійної системи вимагає створення економічних передумов, а саме:

- зростання виробництва, зміцнення фінансового стану підприємств і відповідне нарощування фінансових можливостей пенсійної системи;
- розширення продуктивної зайнятості населення, мінімізація прихованого безробіття, тіньової зайнятості, захист трудових і соціальних інтересів громадян України на іноземних ринках праці [11, с. 60].

Тому вважаємо, що введенню обов'язкового накопичувального рівня повинне передувати підвищення соціальних стандартів та створення достатньої кількості робочих місць, домогтися чого можна залученням в регіони системних потужних інвестицій.

Таким чином, при безальтернативності введення в Україні накопичувального механізму в сучасних соціально-економічних умовах, передумови успішного запровадження Накопичувального фонду відсутні. Існуючі низькі соціально-економічні стандарти, звужений ринок праці, особливо в сільській місцевості, та низький рівень заробітних плат позбавлять значну частину населення можливостей особистої участі в накопиченні достатньої пенсії.

Аналіз досвіду функціонування накопичувального рівня "24 країн із Латинської Америки, Центральної і Східної Азії, країн-членів СНД та Австралії свідчить, що лише сім з них утворили єдиний централізований НПФ другого рівня та мають державні органи, які централізовано здійснюють персоніфікований облік пенсійних накопичень, але все це — маленькі країни: Коста-Ріка, Ес-

тонія, Латвія, Косово, Швеція. Росія має змішану систему, яка передбачає централізований накопичувальний фонд, у який зараховуються обов'язкові страхові внески тих громадян, які не обрали НПФ самостійно. Але внаслідок серйозних технічних проблем обліку коштів у централізованому фонді в даний час активізується процес переведення усіх накопичених коштів до НПФ" [14].

При утворенні в Україні єдиного Накопичувального фонду для усіх працюючих громадян слід також враховувати можливі технічні ризики при впровадженні узагальненої персоналізованої бази даних застрахованих осіб. Тому пропозиції використання менших, але повністю уніфікованих баз даних є цілком доцільними.

З огляду на викладене можна зробити висновки про відсутність у даний час підґрунтя для успішного запровадження загальнообов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи та переведення пенсійних коштів на персональні рахунки Накопичувального фонду. Тому ряд науковців висловлюють думку щодо доцільності відмови від введення загальнообов'язкового накопичувального рівня. Так, Яценко Н. вважає, що у впровадженні єдиного накопичувального рівня пенсійної системи для всієї країни неефективною, мотивуючи свою позицію підвищенням ризиків системних помилок та збоїв у роботі системи за великих масивів інформації [14].

Все більшого поширення набуває ідея реалізації загальнообов'язкового накопичувального рівня через приватні пенсійні фонди, підтверджує більшу результативність цієї моделі. Але в Україні існують великі ризики щодо пришвидшених темпів передачі абсолютного права розпорядження обов'язковими внесками загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи недержавним пенсійним фондам. Розглянемо основні з них:

- 1) можна передбачити ускладнення вибору найбільш ефективних фінансових установ, яким буде довірено здійснення операцій з обов'язковими накопичувальними пенсійними внесками. В зарубіжних країнах такий відбір здійснювався на основі ретельного аналізу практичної діяльності, фінансової історії з урахуванням репутації недержавних пенсійних фондів. В Україні для такого аналізу діяльності НПФ немає об'єктивних даних через відносну короткостроковість їх функціонування, відсутність показника масових виплат та практики ефективного рейтингування, що може призвести до непрозорості, суб'єктивізму та помилковості у виборі НПФ;
- 2) непропорційне регіональне територіальне розміщення існуючих недержавних пенсійних фондів. Створення НПФ в Україні відбувається здебільшого в економічно промислових регіонах, а також в тих, де дохід на душу населення у вигляді офіційної заробітної плати ви-

Таблиця 2. Територіальне розміщення та основні показники діяльності НПФ за 2008 рік

Джерело: офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [20].

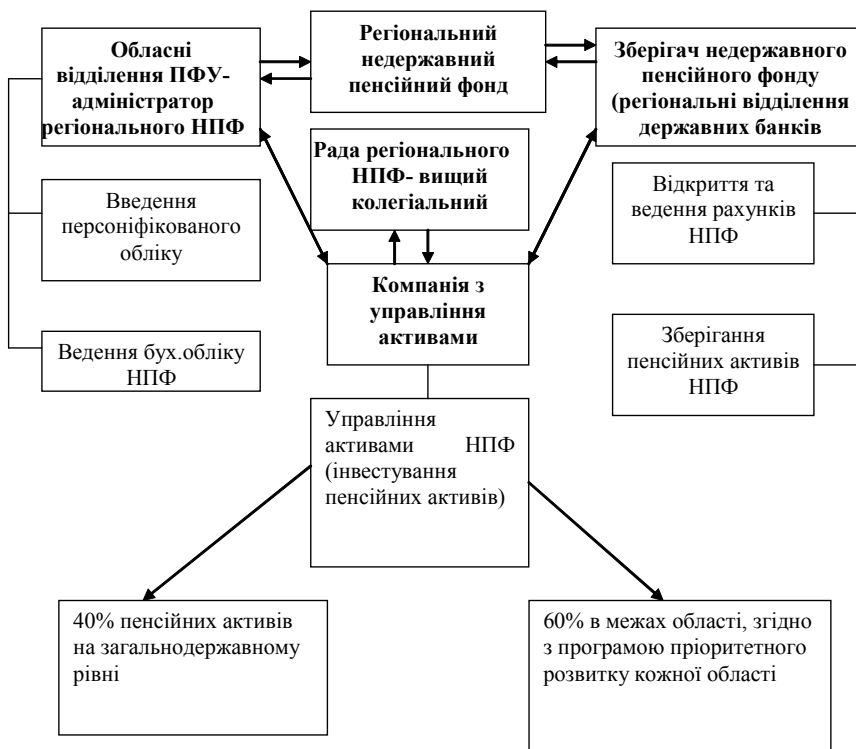
Область	Кількість НПФ	Сума активів, тис. грн.	Пенсійні виплати, тис. грн.	Кількість юридичних осіб	Кількість фізичних осіб
АР Крим	1	62066,0	6018,03	1503	2
Дніпропетровська	40	852067,0	3523,54	4033	2
Донецька	4	39857,01	3935,04	211	165
Житомирська	1	1914			
Запорізька	1	7,06		32	0
Івано-Франківська	1	29,29		2	0
М. Київ	28	2929,1	109,63	4040	3209
Львівська	1	26,99		5	3
Одеська	1	105,1	89,51	10	2
Сумська	1	28,54	16,35	8	8
Харківська	4	1274,39	1240,74	28	24
Херсонська	1	41		3	3
В цілому по Україні	110	612534,7	582904,1	46093	2306

там перерахування обов'язкових страхових внесків до недержавних пенсійних фондів, які вже мають досвід з недержавного пенсійного забезпечення, як це передбачено проектом Концепції подальшого проведення пенсійної реформи [12, с. 5].

Непошитко О.В. прогнозує, що діяльність НПФ призведе до позитивного макроекономічного ефекту, який полягатиме у тому, що "забезпечить поступове зростання зайнятості населення одночасно із підвищенням конкурентоспроможності української продукції, а також послабить податковий тягар, збільшуючи податкові надходження". При цьому система дозволяє вирішити дві найважливіші проблеми за рахунок використання одних і тих самих фінансових ресурсів: по-перше, забезпечити додатковий соціальний захист населення; по-друге, значно розширити інвестиційні можливості економіки" [13, с. 16].

Досвід Європейських країн, де загальнообов'язковий накопичувальний рівень ефективно функціонує саме через приватні пенсійні фонди, підтверджує більшу результативність цієї моделі. Але в Україні існують великі ризики щодо пришвидшених темпів передачі абсолютного права розпорядження обов'язковими внесками загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи недержавним пенсійним фондам. Розглянемо основні з них:

- 1) можна передбачити ускладнення вибору найбільш ефективних фінансових установ, яким буде довірено здійснення операцій з обов'язковими накопичувальними пенсійними внесками. В зарубіжних країнах такий відбір здійснювався на основі ретельного аналізу практичної діяльності, фінансової історії з урахуванням репутації недержавних пенсійних фондів. В Україні для такого аналізу діяльності НПФ немає об'єктивних даних через відносну короткостроковість їх функціонування, відсутність показника масових виплат та практики ефективного рейтингування, що може призвести до непрозорості, суб'єктивізму та помилковості у виборі НПФ;
- 2) непропорційне регіональне територіальне розміщення існуючих недержавних пенсійних фондів. Створення НПФ в Україні відбувається здебільшого в економічно промислових регіонах, а також в тих, де дохід на душу населення у вигляді офіційної заробітної плати ви-

Рис. 1. Організаційна структура функціонування регіонального НПФ

щий або максимально наблизений до середнього значення по Україні (табл. 2);

3) незважаючи на законодавче регулювання щодо розмежування діяльності між трьома суб'єктами системи НПЗ, що практикується не у всіх країнах, вірогідність непрозорої співпраці КУА з потенційними об'єктами інвестування є дуже значною, особливо на першому етапі функціонування, тому виключати можливість зловживань з пенсійними коштами не можна через широке розповсюдження практики угод з афільованими компаніями. Також експерти зазначають, що НПФ залишаються найбільш непрозорим сегментом фінансового ринку, адже з 95 працюючих фондів тільки 28 погодились відкрити інформацію про рівень доходності та структури активів [18, с. 28];

4) нерозвиненість фінансового ринку та обмеженість фінансових інструментів негативно впливатиме на ефективність інвестиційної діяльності НПФ. Обсяги торгів на вторинному ринку є незначними, а аналіз динаміки руху вторинного ринку з моменту його становлення свідчить, що цінні папери використовуються або як інструмент боротьби за контрольний пакет акцій, або для оптимізації фінансових потоків між спорідненими підприємствами.

Отже, пропозиції прискореного переведення загальнообов'язкового накопичувального рівня до системи недержавного пенсійного забезпечення без введення запобіжних заходів щодо контролю над витрачанням акумульованих коштів не вирішують проблеми подолання ризиків. При сучасному зародковому стані системи НПЗ, відсутності сталих традицій та досвіду інвестування на довгострокову перспективу, доцільність передачі пенсійних відрахувань з обов'язкового накопичувального рівня до приватних пенсійних фондів без "перехідного" періоду і без введення запобіжних заходів щодо можливих зловживань є ризикованою.

Подальше реформування пенсійної системи загост-

рює питання пошуку оптимальних параметрів та характеристик пенсійного страхування, пошуку балансу між необхідністю формування більш досконалої моделі соціального захисту та економічними можливостями держави [15, с. 111].

За такої перспективи кореляція пенсійної реформи повинна починатися з децентралізації пенсійної системи і одним з перших кроків у цьому напрямі може стати створення недержавних пенсійних фондів за обласною ознакою, за умови інвестування частини пенсійних активів у межах конкретної області, під "патронатом" органів місцевого самоврядування (рис. 1). Для забезпечення ефективності інвестиційної політики обласних НПФ пропонуємо інвестування пенсійних коштів здійснювати в пропорційному співвідношенні обсягів спрямування коштів у обласному та загальнодержавному напрямках на рівні 60% і 40%. З одного боку, такі пропорції дадуть можливість акумульовані на конкретній території кошти використовувати на реалізацію саме регіональних економічних проектів, що буде мати

прямий та опосередкований соціально-економічний ефект для конкретної області. З іншого — залишаються можливість інвестування в привабливі об'єкти по всій території України, чим забезпечуватиметься диверсифікація напрямів вкладання пенсійних коштів та виконання вимог чинного законодавства стосовно використання співвідношень інвестування в різні фінансові інструменти. Враховуючи, що Україна є унітарною державою, регіони з меншим інвестиційним ресурсом матимуть можливість залучати кошти на свої території, що частково нівелюватиме розрив у рівнях соціально-економічного розвитку областей та сприятиме вирівнюванню соціально-економічних стандартів. У перспективі на законодавчому рівні можуть бути закріплені зміни зазначених пропорцій в бік збільшення регіональної складової.

Згідно ЗУ "Про недержавне пенсійне забезпечення" НПФ — юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам у визначеному порядку. З огляду на те, що перед засновниками не ставляться завдання одержання особистого доходу від діяльності, можна розглядати регіональний НПФ як "соціальний інструмент забезпечення стабільності у відносинах працедавців-вкладників та учасників працівників щодо забезпечення власної старості та старості своїх близьких" [9, с. 104].

З огляду на те, що при вдалому інвестуванні регіональні НПФ будуть сприяти вирішенню соціально-економічних проблем області, а акумульовані в них кошти інвестуватимуться переважно в регіональні проекти, саме обласні органи влади можуть стати соініціаторами заснування таких обласних НПФ, здійснювати організаційний супровід та впливати на діяльність цих струк-

тур. Саме такий підхід може стати основою подальшого переведення пенсійних відрахувань загальнообов'язкової накопичувальної системи до системи НПЗ.

Все більшої актуальності набувають питання децентралізації влади, перенесення на регіональний рівень не тільки повноважень, а й фінансових інструментів їх реалізації, спрямування та управління фінансовими потоками на регіональному рівні зі зменшенням загальної регламентованості. Європейський досвід реформування місцевого самоврядування передбачає більш збалансований підхід до використання коштів регіонами, тому Україну чекає поступова децентралізація фінансових потоків і переорієнтація на сплату податків за місцем здійснення господарської діяльності. Створення НПФ за регіональною ознакою є практичним перенесенням реформування пенсійної системи на обласний рівень, що логічно пов'язується з процесами реформування органів місцевого самоврядування, які вже започатковано та в перспективі будуть лише посилюватися. З огляду на це дані пропозиції формулюються в контексті загальних перетворень і не суперечать глобальним напрямкам реформування інститутів влади в Україні.

На користь запровадження механізму децентралізації накопичувальної системи шляхом створення регіональних НПФ слугують розрахунки експертів щодо оптимальної кількості НПФ для України на рівні 25—30 [16, с. 13]. Безумовно, остаточно їх кількість визначиться ринком, але, виходячи з того, що в Україні 25 областей, то варіант створення НПФ за обласною ознакою забезпечить більш вдалий і ефективний контроль і моніторинг за їхньою діяльністю, буде більшою мірою гарантувати вдале інвестування пенсійних коштів, захист від знецінення і їх повернення.

До висновку щодо логічності перенесення практичних кроків при запровадженні накопичувальної складової пенсійної системи на регіональний рівень спонукає ментальна недовіра українських громадян до недержавних фінансових структур і їх орієнтація на принципи патерналізму і солідаризму. Підтримуємо Кухтик Т. та Ашиткову Я. вважають, що "держава на перших етапах розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення відіграє провідну роль, оскільки саме вона наділена впливовими механізмами подолання недовіри фізичних осіб і представників бізнесу до вітчизняних накопичувальних фінансових інститутів і необхідно їх активно використовувати" [6, с. 13]. Зазначимо, що громадяни більш позитивно сприймають діяльність установ, які стаціонарно розміщені та територіально наближені до місця їх проживання, а абстрактне сприйняття можливих об'єктів інвестування в інших регіонах, через віддаленість від потенційних клієнтів, посилює непрозорість цієї системи та психологічні очікування нецільового використання страхових внесків. Грег МакТаггарт, міжнародний експерт, старший міжнародний радник з питань пенсійної реформи проекту USAID "Розвиток ринків капіталу" стверджує, що "ключовим елементом накопичувальних систем є зв'язок з громадськістю" [4, с. 18]. Вважаємо, що такий зв'язок більш ефективно можна реалізувати саме на регіональному рівні. З огляду на те, що сучасна практика інвестиційної діяльності КУА має абстрактний відсторонений від учасників характер і, як правило, не дає можливостей громадянину реально уявити наслідки своєї участі в реалізації конкретного інвестиційного проєкту, регіональний статус НПФ збільшує можливості інформування населення щодо напрямів інвестиційної діяльності в межах регіонів та їх результативність, що буде сприяти збільшенню довіри до структур НПЗ, і ро-

бота із залучення мешканців області до участі у НПФ буде більш ефективною.

Практика реформування пенсійних систем інших країн доводить важливість правильного вибору органів управління та адміністрування пенсійними ресурсами, акумульованих у накопичувальній системі. Згідно ЗУ "Про недержавне пенсійне забезпечення" функції адміністрування недержавних пенсійних фондів виконує адміністратор, який повинен мати ліцензію на відповідну діяльність [2]. Досвід Польщі показав, що центральний адміністратор 2-ого накопичувального рівня пенсійної системи, яким було визначено Управління соціального забезпечення, виявилось організаційно неготовим до виконання покладених на нього державою функцій через відсутність відповідного програмного забезпечення, що унеможливило розподілення пенсійних коштів по індивідуальних рахунках, понизило ефективність інвестування та призвело до втрати учасниками інвестиційного доходу. В Угорщині після запровадження невдалої практики переказу внесків безпосередньо до надавачів пенсійних послуг значно збільшилися витрати на адміністрування, що зробило пенсійну реформу країни надзвичайно дорогим і обумовило централізацію цього процесу. В Росії на початковому етапі реформування пенсійні внески акумулювалися через Федеральну податкову службу РФ, а в даний час функції збору та переказів внесків, зібраних у загальнообов'язковій накопичувальній системі, передані до Пенсійного фонду РФ [3, с. 5]. Тому експерти вважають, що при варіативності шляхів впровадження загальнообов'язкового накопичувального рівня в Україні найбільш ефективним адміністратором пенсійних коштів стане Пенсійний фонд України і його обласні відділення.

У контексті вищевикладеного конструктивними є пропозиції А.Федоренко, який пропонує механізм запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування шляхом "спрямування частини страхових внесків із солідарної до накопичувальної системи пенсійного страхування шляхом їх розщеплення на два платежі Пенсійним фондом України", тому адміністрування накопичувального рівня вимагає уніфікації однотипних операцій та їх консолідації на рівні ПФУ як єдиного адміністративного центру, на якому замикаються усі вихідні потоки та в якому розподіляються усі вихідні потоки (фінансові, інформаційні та ін) [17, с. 13—19].

З огляду на викладене можна зробити висновок, що обласні НПФ могли б спиратися на систему автоматизації та персоналізації регіональних відділень Пенсійного фонду України, які, як адміністратори, спрямовуватимуть акумульовані кошти у банки-зберігачі, якими, на першому етапі можуть виступати регіональні відділення державних банків. У свою чергу, КУА як суб'єкт системи недержавного пенсійного забезпечення узгоджуватиме інвестиційні плани з Наглядом Радою регіонального недержавного пенсійного фонду, до якої органи місцевого самоврядування делегуватимуть своїх представників. З огляду на довгостроковий характер залучених регіональним НПФ фінансових ресурсів він має бути винятково "консервативним інвестором із надзвичайно жорсткими вимогами як до самих фінансових інструментів щодо їх надійності, ліквідності та дохідності, так і до організованого ринку застосування таких інструментів, який повинен гарантувати ліквідність, безпечність і прозорість, та зможе опрацювати значні обсяги фінансових ресурсів" [7, с. 16]. Тому, на наш погляд, створен-

ня та діяльність регіонального НПФ повинні перебувати в зоні контролю органів місцевого самоврядування.

Таким механізмом досягається замкненість кола установ, які будуть відповідальними за ефективність розпорядження пенсійними коштами саме на регіональному рівні, а їх взаємодія дасть можливість більш оперативно реагувати на законодавчі нововведення та зміни соціально-економічного становища області, що в сукупності дасть більший мультиплікативний ефект. Отже, НПФ, створені за регіональною ознакою, трансформуватимуться у подальшому в потужного внутрішнього регіонального інвестора, системні інвестиції якого позитивно впливатимуть на соціально-економічний розвиток області та на підвищення соціальних стандартів.

ВИСНОВКИ

Оскільки найбільш вірогідним сценарієм введення загальнообов'язкового накопичувального рівня є його запровадження через систему НПЗ, запропонований шлях подальшого реформування пенсійної системи в напрямі децентралізації та перенесення основних важливих накопичувальної складової на регіональний рівень, шляхом створення регіональних НПФ, може стати базою для успішного введення загальнообов'язкового накопичувального рівня. Можна прогнозувати, що модель конструктивно впливатиме на соціально-економічну ситуацію кожної області з наступних причин:

1) інвестиційна діяльність регіонального НПФ, що здійснюватиметься на основі використання економічного потенціалу кожного регіону, буде більш ефективною, ніж інвестування коштів, акумульованих Накопичувальним фондом чи НПФ майже без врахування регіональних особливостей тільки відповідно до напрямів, визначених пенсійним законодавством;

2) використання потужностей регіонального НПФ сприятиме зниженню ризиків зловживань, оскільки здатність нагляду та контролю на обласному рівні є більш ефективною;

3) акумуляція значних пенсійних ресурсів у межах окремих областей забезпечить реалізацію масштабних регіональних інвестиційних проектів, що опосередковано сприятиме наповненню обласних бюджетів;

4) опосередковано через здійснення регіональних інвестиційних проектів буде збільшуватися кількість робочих місць, що спільно з іншими чинниками сприятиме збалансуванню доходів з потребою на витрату пенсій обласних відділень Пенсійного фонду України.

Запропонована модель функціонування загальнообов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи, з одного боку, більш відповідає засадам ринкової економіки, в рамках якої, як свідчить світовий досвід, НПФ працюють ефективніше, з іншого — полегшить психологічне сприйняття населенням необхідності участі в НПФ, який здійснюватиме свою інвестиційну діяльність переважно в конкретній області під контролем органів обласної влади. Для практичної її реалізації в обов'язковому порядку необхідно внесення суттєвих змін до законодавчого поля, що регулює проведення пенсійної реформи в Україні.

З огляду на те, що в даний час Урядом України вдосконалюється концепція реформування пенсійної системи, пропозиції запровадження загальнообов'язкового накопичувального рівня шляхом переведення обов'язкових пенсійних внесків у НПФ, створених за обласною ознакою, будучи дискусійними, можуть бути обговорені в експертному середовищі.

Література:

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 9 липня 2003 року № 1058-IV.
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 9 липня 2003 р. № 1057-IV // Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 15 грудня 2005 N 3201-IV.
3. Грег МакТаггарт Адміністрування 2-ого рівня // УкраїнаБізнесРевю. — № 16 від 15 квітня. — 2010. — С. 5.
4. Гузик Т. Другий рівень / Т. Гузик // Вісник Пенсійного фонду України. — 2010. — №5. — травень. — С. 16—19.
5. Захара Т. На захист пенсійних накопичень / Т. Захара // Вісник Пенсійного фонду України. — 2009. — №11. — С. 18—19.
6. Кухтик Т., Ашиткова Я. Регулювання та контроль у системі недержавного пенсійного забезпечення в умовах фінансової кризи / Т. Кухтик, Я. Ашиткова // Україна: аспекти праці. — №3. — 2009. — С. 9—13.
7. Левченко З. Інвестування пенсійних коштів / З. Левченко // Цінні папери України. — №40. — 2007. — С. 16.
8. Ліванова Є., Бірюк С., Надрага В. Чим або ким жертвувати? // УкраїнаБізнесРевю. — 2010. — №13. — С. 4—5.
9. Лондар Л.П. Порівняльний аналіз діяльності страхових компаній та недержавних пенсійних фондів в системі недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Л.П. Лондар // Зовнішня торгівля: право та економіка. — 2009. — №2. — С. 98—105.
10. Лузгіна Л. Недержавні пенсійні фонди: чи є майбутнє? / Л. Лузгіна // Вісник Пенсійного фонду України. — 2009. — №3. — С. 18—19.
11. Медведчук О.О. Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні / О.О. Медведчук // Економіка та держав. — 2009. — № 3. — С. 58—60.
12. Мельничук В. Реформа, яка забезпечить гідну пенсію / В. Мельничук // Урядовий кур'єр. — 2009. — №133. — С. 5.
13. Непошитко О.В. Вплив запровадження накопичувальної складової державної системи пенсійного страхування на підвищення рівня соціального захисту населення в Україні / О.В. Непошитко // Регіональна економіка. — 2009. — №4. — С. 159—163.
14. Нечай А. У пенсійної реформи є концепція. Бракує другого рівня. / А. Нечай // Голос України. — 2009. — №214. — С. 7.
15. Рад Н. Розвиток пенсійної системи: ретроспектива в контексті побудови національної моделі / Н. Рад // Схід. — 2009. — №3. — С. 108—111.
16. Романчук Я. Заможна старість / Я. Романчук // Українська газета. — 2005. — №37. — С. 3—13.
17. Федоренко А. Механізм запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / А. Федоренко // Фінансовий ринок України. — 2009. — №9. — С. 13—19.
18. Шапран В., Духненко В., Ставер Е. Старість без ризика // Експерт. — 2010. — №5. — С. 24—29.
19. Яценко Н. Пенсійна система на ручному управлінні у політиків / Н. Яценко // Дзеркало тижня. — 2008. — №1. — С. 7.
20. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
21. Україна в цифрах у 2009 році // Державний комітет статистики України.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2010 р.